

Den tredje handen: Maurizio Cattelan och Moderna Museets samling

MODERNA MUSEET

Maurizio Cattelan, L.O.V.E. utanför Börshuset i Milano, 2010, Italien

Foto: Zeno Zotti. © Maurizio Cattelan 2024.

Omslag:

Maurizio Cattelan, La Nona Ora, 1999

Foto: Zeno Zotti © Maurizio Cattelan 2024.

INNEHÅLL

4 INTRODUKTION

5 INTRODUKTION

6 OM UTSTÄLLNINGEN

7 SJU VERK AV MAURIZIO CATTELAN I UTSTÄLLNINGEN

8 PÅVEN, DUVOR OCH MAKT

8 La Nona Ora (Den nionde timmen), 1999

9 Ghosts, 2021

10 Eva Aeppli (1925–2015)

11 Untitled, 2018

12 KONST OCH POLITIK

12 PUSS, 1968

14 L.O.V.E. på torget

16 Toiletpaper Magazine

17 HIM, 2001

18 Roy Lichtenstein (1923–1997)

19 Kaputt, 2013

20 Eija-Liisa Ahtila (f. 1959)

21 Niki de Saint Phalle (1930–2002)

22 Breath, 2023

23 Cecilia Edefalk (f. 1954)

24 TRIVSELREGLER FÖR SKOLOR VID MUSEIBESÖK

INTRODUKTION

VÄLKOMNA TILL MODERNA MUSEET!

Den här handledningen är producerad för utställningen *Den tredje handen: Maurizio Cattelan och Moderna Museets samling* som visas 2024.02.25–2025.01.12.

Handledningen kan användas inför eller efter ett besök på museet och i klassrummet. Den är utformad med läroplanen och kursplaner i åtanke och kan förutom till bildämnet även kopplas till exempelvis historia, samhällskunskap eller kreativt skrivande. Utställningen berör brännande teman som makt och maktspråk, religion och historieskrivning.

Förutom verk av Maurizio Cattelan lyfter handledningen också fram ett antal konstverk från Moderna Museets samling som visas i utställningen och som Cattelan har valt. Några centrala frågor är: Vem bestämmer över konsten och vad som visas på ett konstmuseum? Vilken roll har konst i skapandet och upprätthållandet av makt?

Du kan gå in i vår konstdatabas Sök i Samlingen och se nästan alla konstverk i vår samling: <https://sis.modernamuseet.se>

I handledningen finns frågeställningar som är tänkta som ett stöd för att undersöka Cattelans verk, utställningen och museets samling vidare.

INTRODUKTION

DEM ÄR MAURIZIO CATTELAN?

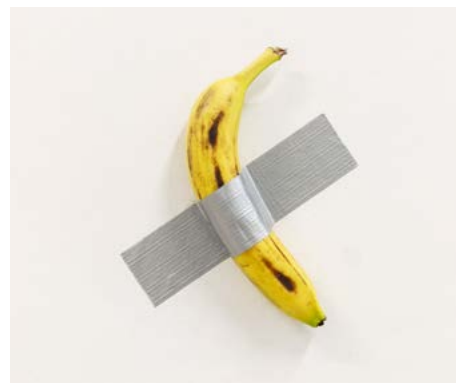
Maurizio Cattelan äär en konstnär som vrider och vänder på begreppet makt. Han ifrågasätter dolda maktstrukturer och sociala och religiösa regler. I många av sina verk förskjuter han skalan och gör litet stort och stort litet. Han gäckar och provocerar – som i verket *Comedian*, som består av en banan som han tejpade upp med silvertejp på en vägg under en stor konstmässa. Verket belyste hur konstmarknaden, som han själv är en del av, fungerar och hur värde skapas.

Cattelan är född 1960 i Padua i norra Italien, och han bor och arbetar i Milano och New York. Som självlärd konstnär har han ofta tyckt sig stå vid sidan av konstetablissemang och kunnat granska det utifrån. Hans konstverk kan ses som både satiriska och lekfulla, men de bottnar alltid i ett stort allvar. Skulpturen *La Nona Ora*, där påven Johannes Paulus II träffas av en meteorit, kan se ut som något hämtat ur en serietidning, men verket väcker frågor om naturen, om tro och religion och om gott och ont.

Själv säger Cattelan att han aldrig har för avsikt att provocera. Han skapar sammanhang som får oss betraktare att tänka efter och kanske känna obehag. ”Jag tycker faktiskt att verkligheten är mycket mer provocerande än min konst ... jag bara använder den, jag lånar alltid bitar – smulor från vardagen.” Cattelan ger inga svar på hur hans verk ska förstås, utan vill öppna upp för betraktarens egna tolkningar.

Cattelan utmanar också vår uppfattning om vad en konstutställning kan vara. På Guggenheim-museet i New York visade han en retrospektiv, där alla hans verk hängdes från taket i museets rotunda.

Skulpturen *America* från 2016 fick stor uppmärksamhet. *America* är en fullt fungerande toalett i 18 karats guld som installerades på Guggenheimmuseet. Som många av Cattelans verk är också denna skulptur laddad med frågor om konstens värde och funktion. Skulpturen visades senare på Blenheim Palace, Winston Churchills födelseplats, i Oxfordshire, England, varifrån den stals och har ännu i dag inte återfunnits.

Maurizio Cattelan, *Comedian*, 2019

Foto: Zeno Zotti. © Maurizio Cattelan 2024.

Maurizio Cattelan, *America*, 2016

Foto: Jacopo Zotti. © The Solomon R. Guggenheim Foundation, New York. © Maurizio Cattelan 2024.

Maurizio Cattelan, *ALL*, 2011

Foto: Zeno Zotti. © The Solomon R. Guggenheim Foundation, New York. © Maurizio Cattelan 2024.

OM UTSTÄLLNINGEN DEN TREDJE HANDEN

Vem har makten över konsten, samhället,
livet och döden?

När du kliver in i utställningen träder du in i ett universum där Cattelans konst möter verk ur museets samling i en serie scener. Konsten lyfts ur sin konsthistoriska kontext och in nya sammanhang. Utställningen presenterar sju verk av Cattelan och ca tvåhundra verk ur Moderna Museets samling, i sju rum där varje rum har ett tema.

Vad menas med den tredje handen? Utställningens titel är medvetet tvetydig och kan tolkas på många olika sätt. Är det Guds hand? En osynlig makt? Konstnärens hand? Cattelan säger i en intervju att han tänker sig att den tredje handen är den som träder in efter att de andra två händerna har gjort sitt jobb, som ett slags superkraft. Kanske ett uttryck för kreativitet?

I sitt eget skapande står Maurizio Cattelan för idén, men sällan för själva utförandet. En hantverksskicklig person får uppdraget att ge Cattelans idéer form. Han har sagt ”jag är inte konstnär, jag gör konst, men det är ett jobb.”

SJU VERK AV MAURIZIO CATTELAN I UTSTÄLLNINGEN

1. *La Nona Ora* (Den nionde timmen) 1999
2. *Ghosts* 2021
3. *Untitled* 2018
4. *L.O.V.E.* 2024
5. *HIM* 2001
6. *Kaputt* 2013
7. *Breath* 2023

1.

3.

5.

2.

4.

6.

7.

PÅVEN, DUVOR OCH MAKT

La Nona Ora (Den nionde timmen), 1999

På en röd matta som leder in mot utställningen ligger Maurizio Cattelans realistiska skulptur av påven Johannes Paulus II, slagen till marken av en meteorit. Påven är i mänsklig storlek, iklädd alla sina regalia. Ansikte och händer är minutiöst återgivna i vax och vi ser hur knogarna vitnar av att hålla hårt i ett processionskrucifix.

Titeln, *La Nona Ora (Den nionde timmen)*, åkallar den korsfäste Kristus som vid den nionde timmen på dagen, innan han gav upp andan, utropade: Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig?

Duvor övervakar scenen, precis som på otaliga torg och gator, inte minst i Rom. Cattelans duvor, som sitter uppflugna runt om i rummet, är dock uppstoppade. I Vatikanen, den katolska kyrkans högborg, finns det Sixtinska kapellet där Michelangelo målade taket år 1508–1512. I utställningen visas Cattelans *Untitled*, en kopia av detta världsberömda kapell i miniatyr. Konstnären för samman duvorna, påven och den allmänna platsen – torget – i utställningen. Han får oss att fundera över vilken roll konsten kan spela i förhållande till makt i det privata och det offentliga rummet.

Diskutera varför påven har träffats av en meteorit. Tror ni att det finns en osynlig makt som utmanar honom eller är det slumpen?

Vem är den röda mattan till för? För påven att ligga på, eller för att välkomna oss museibesökare?

Hur tror ni att konstverket uppfattas och tolkas i olika sammanhang och länder?

I äldre tider var kyrkan en mycket viktig beställare av konst som kunde förmedla Bibelns berättelser och kyrkans makt.

Fundera över om det finns någon institution som har motsvarande betydelse för konsten i dagens samhälle?

Maurizio Cattelan, *La Nona Ora*, 1999

Foto: Zeno Zotti © Maurizio Cattelan 2024.

Ghosts, 2021

Redan vid ingången sitter uppstoppade duvor och tittar ner mot besökarna och den golvade påven. De över trehundra uppstoppade stadsduvorna betraktar oss tyst genom hela utställningen. Duvorna blir till vittnen, de ser vad som händer och kanske också vad som har hänt tidigare. Titeln *Ghosts* frammanar bilder av möjliga föregångare som befolkat museets salar, likt spöken.

”När jag var liten brukade jag se massor av duvor på torgen i min stad, där människor sålde majs till turister som ville ta bilder med en duva som åt ur deras händer. Men en dag tog min mamma med mig på bio för att se Hitchcocks Fåglarna. Den skrämde livet ur mig. I årtal kunde jag inte ens gå nära ett torg som invaderats av dessa fåglar”, berättar Maurizio Cattelan.

Första gången Cattelan visade ett verk med duvor, då tusentals, var på Venedigbiennalen, en av Europas största konstutställningar, 1997.

Cattelans duvor kan ses som koloniserare, som tar över museet och betonar att museisalarna är offentliga rum. De observerar oss samtidigt som vi tittar på dem och de andra konstverken.

Duva med en kamera som uppfanns 1907 för flygfotografi och prövades under första världskriget. Idag används drönare för övervakning och i krigföring.

Foto: Deutsches Bundesarchiv/WikiCommons.

Hur känns det att vara observerad av duvorna?

Duvor kan tränas till brevduvor och vara budbärare eller symbolisera fred. Vilket budskap tror ni att de bär med sig till museet?

Fundera över hur vi människor använder duvor och andra djur för våra egna behov och diskutera vad det medför för etiska dilemman.

Maurizio Cattelan, *Ghosts*, 2021

Foto: My Matson/Moderna Museet. © Maurizio Cattelan 2024.

Eva Aeppli (1925–2015)

Groupe de 48 (1969–1970)

Moderna Museets samling

En grupp gestalter är samlade i utställningens första rum, alla klädda i fotsid, svart klädsel. De har spöklikt vita ansikten och gapande munnar. Gestalterna är del av den schweiziska konstnären Eva Aepplis verk *Groupe de 48*, som ingår i Moderna Museets samling. Som besökare rör vi oss mitt ibland dem och blir del av konstverket. Kanske injar de oss en obehagskänsla. Kan de se oss?

Aepplis personer – som hon kallade dem, snarare än skulpturer – är större än mänsklig skala, vilket kan skapa en känsla av överhet.

Efter en designutbildning började Aeppli skapa marionettdockor, ett hantverk som kom att bli en del av hennes konstnärskap.

Genom att Cattelan valt att placera Aepplis verk i anslutning till påven, Sixtinska kapellet och duvorna hamnar betraktaren i en miljö som associerar till Vatikanen. Gestalterna kan påminna om katolska kyrkans kardinaler. Kardinalerna har bland annat makten att välja nästa påve, något som sker i Sixtinska kapellet.

Groupe de 48 kan väcka frågor om kontroll och manipulation. Vilka krafter kontrollerar oss?

Eva Aeppli, *Groupe de 48*, 1969–1970

Foto: My Matson/Moderna Museet. © Eva Aeppli 2024.

Untitled, 2018

Cattelans *Untitled* är en kopia i skala 1:6 av Sixtinska kapellet i Vatikanen i Rom. Cattelan har anlitat kopister att göra kopior av Michelangelos tak- och väggmålningar. Att kopiera är att visa kärlek [To copy is to love], enligt konstnären, med anspelning på att imitation kan anses vara den uppriktigaste formen av smicker.

Genom att låta kopiera och krympa kapellet ifrågasätter Cattelan det kulturella värde som vi tillmäter originalet. Michelangelos fresker i Sixtinska kapellet är bland de mest kända bilderna i västerländsk konsthistoria, den italienska renässansens konstnärliga höjdpunkt.

Cattelan säger att kopieringen är en skapande handling i sig själv: "Förekomsten av kopian i stället för originalet, så att kopian blir originalet, är en av de frågor som jag varit besatt av på sistone ..."

Han har också berättat: "Jag har länge drömt om att göra Michelangelos mästerverk tillgängligt som en uppslukande upplevelse: som originalet, men i en mindre, mänsklig skala. Annars kan du bara se den i konsthistoriska läroböcker, eller genom att åka till Rom och köa i timmar för att få en skymt av den i ett par sekunder."

Kanske kan vi se Cattelans verk som att det bidrar till att demokratisera tillgången till Sixtinska kapellet?

När allt kan kopieras minskar då originalitetens värde?

Cattelans version av Sixtinska kapellet skulle kunna ses som en kommentar till kyrkans minskade makt. Diskutera kyrkans makt genom tiderna, och vad den haft för konsekvenser för människorna.

[Se verket här i en 3D-version](#)

Detaljbild av Sixtinska kapellets fresker målade av Michelangelo, 1508–1512
Foto: WikiCommons.

Maurizio Cattelan, *Untitled*, 2018. Sixtinska kapellet i miniatyr på Moderna Museet, 2024
Foto: My Matson/Moderna Museet. © Maurizio Cattelan 2024.

KONST OCH POLITIK

PUSS, 1968

Moderna Museets samling

Konsten har använts som plats för maktkritik och samhällsdebatt genom alla tider. I utställningens andra rum har Cattelan valt att fokusera på tidskriften *PUSS* och 1960-talets experimenterande och politiskt radikala anda, som varade in i 1970-talet. Då förändrades både konstnärsrollen och sätten som konsten visades på. Institutionernas position utmanades och den manliga dominansen luckrades stegvis upp. I rummet visas verk som speglar tidens förändringsvilja och ifrågasätter maktpositioner, en tematik som går igen i Cattelans arbete.

PUSS var en svensk undergroundtidskrift som började ges ut 1968 och som provocerade med sina starka satiriska bilder och texter. Många såg *PUSS* som en vänstertidskrift som ifrågasatte makthavare, kapitalismen och USA:s imperialism, men den drog sig inte för att driva även med den politiska vänstern. Att den ansågs obscen berodde på inslagen av naket, sex och dess satiriska illustrationer.

I Sveriges grundlag har vi religions- och yttrandefrihet och det är viktigt att vi vågar ställa frågor till våra makthavare och politiker. Ett sätt kan vara genom konst.

Pussredaktionen, PUSS no 1, 1968, tidningsomslag, Moderna Museets samling
Foto: Prallan Allsten/Moderna Museet.
© Pussredaktionen/Bildupphovsrätt 2024.

Pussredaktionen, PUSS no 7, 1968, tidningsomslag, Moderna Museets samling
Foto: Prallan Allsten/Moderna Museet.
© Pussredaktionen/Bildupphovsrätt 2024.

Lena Svedberg (1946–1972)

Martin Luther King, Lyndon B. Johnson,
Robert Kennedy, John F. Kennedy (utan årtal)
Moderna Museets samling

Lena Svedberg använde sig av det religiösa och bibliska för att skapa spänning i sin konst. Stilen är expressiv och kropparna i hennes bilder vrider sig med en påtaglig köttslighet. Svedberg motsatte sig en politisk och ekonomisk världselit som drev agendor på de fattigas och svagas bekostnad. Hennes bilder är kraftfulla och mångbottnade.

Genom att skildra den amerikanske presidenten John F. Kennedy, senatorn Robert Kennedy och medborgarrättskämpen Martin Luther King Jr som korsfästa, med gloriorna på sned, utmanar hon oss betraktare. De tre mördades inom loppet av fem år och sågs i USA som martyrer för en progressiv sak. Med skorna i hand närmar sig president Lyndon B. Johnson korset.

L.O.V.E. på torget

I hjärtat av utställningen står Cattelans skulptur *L.O.V.E.* på en hög sockel. Det är en fullskalig kopia av originalet som står utanför börsen i Milano, en byggnad som uppfördes under fascisttiden. Den monumentala handen på Moderna Museet skjuter upp i taklanterninen, mot himlen. Vid en första anblick ser det ut som en avvisande gest, som om den ger oss fulfingret. Det visar sig dock vara en fascisthälsning, där de avslagna fingrarna förvandlar handen från att göra en hälsning till en annan.

Titeln *L.O.V.E.* är en s.k. akronym för de italienska orden Libertà, Odio, Vendetta, Eternità (frihet, hat, hämnd, evighet).

Rummet kallas för Torget – en plats där människor samlas. På väggarna hänger närmare tvåhundra konstverk från Moderna Museets samling tätt från golv till tak, som i en salongshängning på 1800-talet. De hänger på gällerskärmar, såsom de är placerade i museets magasin. När konsten förvaras i magasin får estetiska och konsthistoriska principer ge vika för mer praktiska hänsynstaganden, som var det för tillfället finns plats, utan inbördes hierarkier.

I museets samling ingår runt 130 000 verk varav cirka 6 000 är målningar. Vem bestämmer vad som ska köpas in och vad som visas på museet? Genom att visa ett slumpmässigt urval av museets samling, och därmed synliggöra verk som vanligtvis inte visas, utmanar Cattelan den makt som museet utövar genom sina val och visar på institutionens dolda maktstrukturer.

Rummet kan ses som en hyllning till den fria konsten – konsten för konstens egen skull. Cattelan sätter fingret på vilka röster och gester som blir hörda och sedda, och vilka som inte blir det.

Mot vem, eller vad, är den obscena gesten riktad? Fascismen? Beträkta- ren? Museet? Diskutera tillsammans.

Vad händer när Cattelan placerar en monumental skulptur som *L.O.V.E.* i museets utställningssalar?

Maurizio Cattelan, *L.O.V.E.* utanför Börshuset i Milano, 2010, Italien
Foto: Zeno Zotti. © Maurizio Cattelan 2024.

Maurizio Cattelan, *L.O.V.E.* installerad på Moderna Museet, 2024
Foto: My Matson/Moderna Museet.
© Maurizio Cattelan 2024.

MAKT OCH MAKTSPRÅK

"Makt, vilken makt som helst, har ett utgångsdatum, precis som mjölk."

Cattelan säger i en intervju att han är allergisk mot alla former av etablerad makt och att han därför – så ofta han kan – försökt konfrontera den. Han säger dock att han tror på konstens kraft och dess förmåga att ifrågasätta institutioner och institutioners makt.

Det finns olika typer av makt, till exempel ekonomisk, politisk, social, medicinsk, andlig, patriarkal och juridisk makt. Vi kan också tala om maktresurser som utbildning, pengar, kontakter och nätverk, yrke och medborgarskap.

Konst har alltid spelat en viktig roll i konstruktionen och definitionen av makt inom både religion och olika politiska styren, diktaturer såväl som demokratier. Konsten utövar makt i såväl den privata sfären som i det offentliga rummet. Över hela Europa har makt genom tiderna manifesterats på gator och torg genom statyer föreställande kungar och makthavare som övervakar sina domäner. Ett exempel är statyn föreställande Karl XII i Kungsträdgården i Stockholm. Kungen pekar österut, för att påminna oss om kriget han inledde mot Ryssland. Men kan den uppvisade makten i en staty på offentlig plats tas för sanning? Karl XII:s anfall mot Ryssland blev del av den svenska stormaktens undergång. Hur, och varför, kan synen på skulpturen ha förändrats över tid?

Läs mer om bilden om Karl XII här: <https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/bilden-av-karl-xii-forr-och-idag#>

Hur har makt skildrats i konst genom historien? Ge några exempel på konstverk som utstrålar makt.

Vi är alla påverkade av makt. Hur manifesterar den sig?

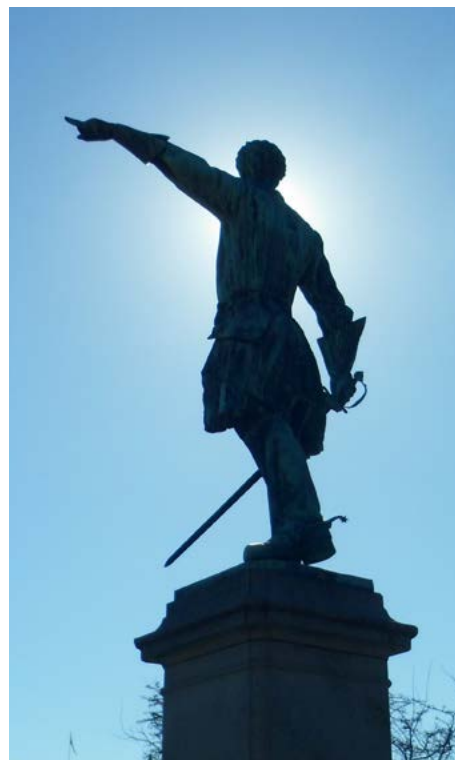
Hur används bilder för att kontrollera oss idag?

Vem utövar makt i ditt liv?

Uppgift:

Experimentera med bildens kraft! Gör ett collage som visar på makt och maktspråk. Använd dagstidningar, tidskrifter, färg och teckning. Prova att göra den helt utan text som *Toiletpaper Magazine*.

<https://www.toiletpapermagazine.or>

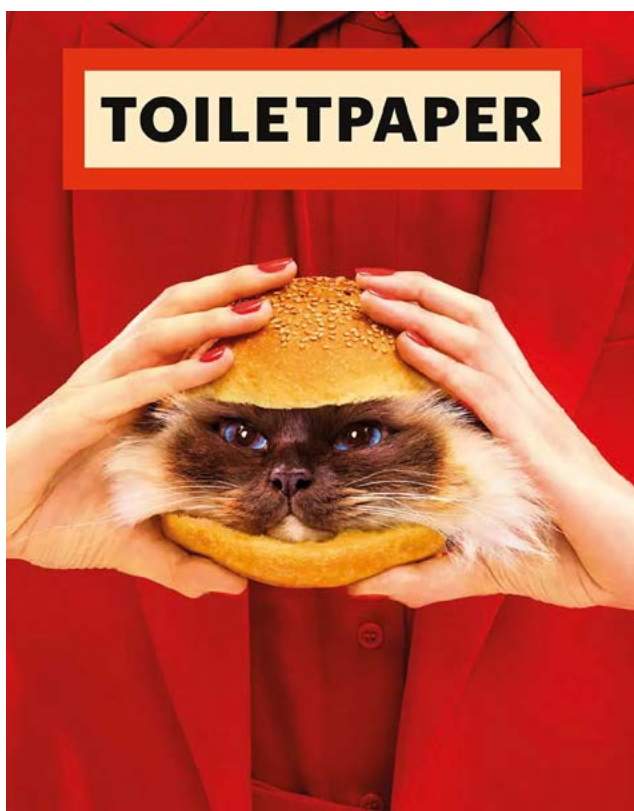

Karl XII, staty av Johan Peter Molin, 1868, Kungsträdgården, Stockholm

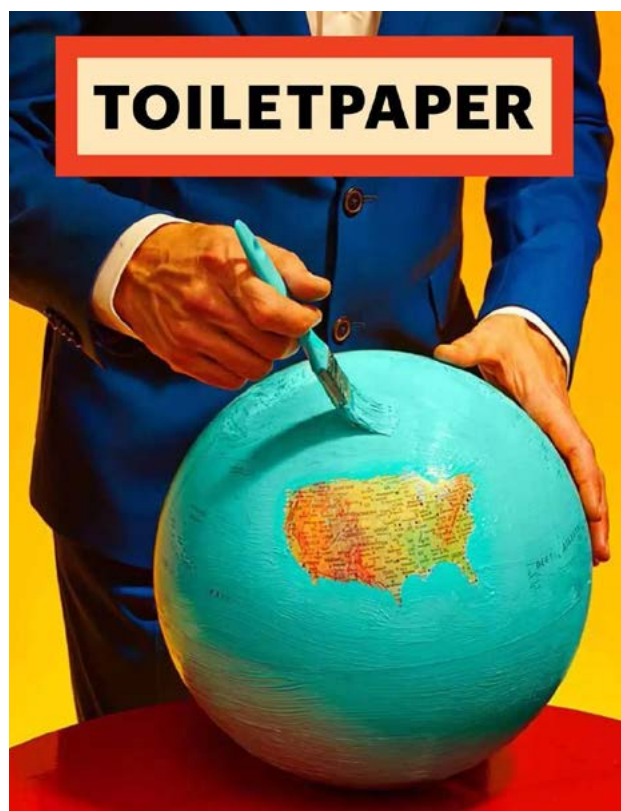
Foto: WikiCommons.

Toiletpaper Magazine

Cattelan grundade tillsammans med modelfotografen Pierpaolo Ferrari konstitidskriften *Toiletpaper Magazine* 2010. Tidskriften innehåller ingen text, endast bilder. Varje bild har skapats för tidskriften utifrån en specifik idé och med ett särpräglat visuellt uttryck. Ändå är det bilder som vi tycker oss ha sett förut, men inte kan placera. Cattelan och Ferrari lånar från vårt gemensamma bildminne från mode, reklam, skräckfilmer och sociala medier m.m. Det tvetydliga och surrealistiska bildspråket blir upp till betraktaren att tolka. Hur kan vi se en persons nationalitet, sociala status och identitet i ett porträtt?

Maurizio Cattelan och Pierpaolo Ferrari, Toiletpaper Magazine, #20
© Toiletpaper Magazine.

Maurizio Cattelan och Pierpaolo Ferrari, Toiletpaper Magazine #12
© Toiletpaper Magazine.

HIM, 2001

I ett mindre rum, med röda väggar och rött golv, ser vi en liten figur bakifrån som står på knä. Framifrån ser gestalten ut som Adolf Hitler, men med en ung pojkes kropp. Hans säregna utseende har de flesta av oss lärt oss känna igen från historieböcker och filmer. Hitlers händer är knäppta som i bön och blicken är riktad uppåt. Ska vi tolka det som en gest av underkastelse eller ber han om förlåtelse?

I *HIM* korsas det mest fruktade och avskydda med det sårbara. Cattelan själv har sagt att skulpturen förkroppsligar all ondska i världen. På väggen framför skulpturen hänger ett konstverk som föreställer ett pekande finger.

Maurizio Cattelan, HIM, 2001, Roy Lichtenstein, Finger Pointing, 1973

Foto: My Matson/Moderna Museet. © Maurizio Cattelan 2024.

© Roy Lichtenstein/Bildupphovsrätt 2024.

Varför tror du att konstnären har gett verket titeln *HIM/HONOM*? Cattelan ger oss inte något svar. Diskutera vad ni tror.

Finns det makt i ett namn? Och vad händer när vi nämner någon vid namn? Att ge namn och sätta ord på något är en central handling för människan. Genom att namnge världen och det som finns i den kan vi förstå den. Diskutera vad som händer när vi inte har ord för våra tankar och erfarenheter.

När diktaturer störtats blir monument av de forna ledarna ofta rivna eller förstörda. Hur kan det påverka hur vi ser på historien om de försvinner?

Hur skulle upplevelsen av skulpturen vara om vi inte kände till vem Adolf Hitler var?

Maurizio Cattelan, HIM, 2001

Foto: Zeno Zotti. © Maurizio Cattelan 2024.

Roy Lichtenstein (1923–1997)

Finger Pointing. Ur portfolion "Works by artists in the New York Collection for Stockholm"

Moderna Museets samling

Konstverket med den pekande handen som hänger framför *HIM* är gjord av den amerikanske popkonstnären Roy Lichtenstein.

Den pekande handen är ett bildlån från amerikanska rekryteringsaffischer under första och andra världskrigen, där Uncle Sam strängt pekar mot betraktaren med uppmaningen att ta värvning. Det är en ikonisk symbol för amerikansk nationalism och militarism. Lichtenstein renodling av gesten gör den mer allmängiltig men lika uppfordrande.

Lichtensteins bildvärld efterliknar serietidningens och hans målningar kännetecknas av de rasterpunkter som skapade halvtoner i dåtidens tryckta massmediebilder.

Roy Lichtenstein, Finger Pointing, 1973

Foto: Albin Dahlström/Moderna Museet.

© Roy Lichtenstein/Bildupphovsrätt 2024.

Genom att placera dessa två verk tillsammans får de oss att associera och se nya innebörder. Cattelan skapar ofta nya sammanhang i sitt sätt att arbeta. Vad händer med förståelsen av skulpturen när Cattelan placerar Lichtensteins pekande finger mot *HIM*? Vems finger är det som pekar på honom?

Hur påverkar den röda färgen upplevelsen av installationen?

Uncle Sam, bilden användes första gången 1852

Foto: WikiCommons.

Kaputt, 2013

Fem uppstoppade hästar hänger med bakkropparna mot oss på en vägg. De ser ut att ha tryckt sina huvuden genom den. I stället för att visa deras huvuden, som jakttroféer, är det deras stora, livlösa, kroppar som exponeras.

Maurizio Cattelan har länge arbetat med uppstoppade djur och vaxdockor i sina verk. Ofta förvillande lika något varmt och levande, men likafullt påtagligt kalla och döda.

Installationen bär samma titel, *Kaputt*, som en roman av Curzio Malaparte från 1944. Där berättas om hur en flock hästar under andra världskriget flydde undan bränder genom att kasta sig i en sjö. Sjön frös plötsligt till is och hästarna fastnade med huvudena över ytan och dog. Här blir museiväggen till vattenyta och golvet sjöbotten. Återigen arbetar Cattelan med olika perspektiv, som när han leker med skalförskjutningar.

Cattelan har berättat hur han som barn, varje dag på väg till skolan, såg Donatellos ryttarstaty på torget i Padua, och fascinerades av hästens styrka och kraft på den höga sockeln. Kanske upplevelsen inspirerade till det kraftfulla verket *Kaputt*?

Cattelan återkommer ofta till uppstoppade djur i sina verk. Hur använder konstnären djuren för att väcka känslor hos betraktaren?

Vad känner du när du ser *Kaputt*?

Hästen har inom konst- och litteraturhistorien ofta stått som symbol för både hjältemod och sårbarhet. Varför är det så, tror du?

Döda hästar 1917 under första världskriget i Belgien
Foto: National Library of New Zealand

Maurizio Cattelan, *Kaputt*, Foundation Beyeler 2013
Foto: Zeno Zotti. © Maurizio Cattelan 2024

Statyn av Donatello från 1400-talet som Cattelan såg varje dag på väg till skolan i Padua
Foto: WikiCommons.

Eija-Liisa Ahtila (f. 1959)

Horizontal, 2011

Moderna Museets samling

En enorm gran, sedd i liggande format, böljar grön och full av liv. Vi hör ljudet från vinden i den, dess väsen, och skogens fåglar.

Eija-Liisa Ahtilas filmiska installation visas i samma rum som Maurizio Cattelans verk *Kaputt*, med de uppstoppade hästarna. Ahtila arbetar som Cattelan med skala och förskjutning av perspektiv.

Horizontal kan ses som ett porträtt av en gran. Men det är också en bild av en arbetsprocess, där konstnären arbetar mot teknikens begränsningar. Verket växte fram ur ett filmprojekt där Ahtila försökt fånga stora träd i ett snöigt landskap. Hon fick välja mellan att visa ett litet utsnitt av granen eller att visa hela granen från ett mycket stort avstånd, vilket automatiskt omvandlade bilden till att bli en landskapsbild. Här har hon därför filmat flera sektioner som sedan sammanfogats. Hennes porträtt av den höga granen blir därför liggande. Det omöjliga i att fånga hela granen med en kamera gör att vi kan uppfatta det som om hon har fällt trädet, som om hon försöker ta makt över naturen med sin kamera.

I det övre vänstra hörnet ser vi en liten figur, som också den visas i liggande format, kanske är det konstnären själv?

Eija-Liisa Ahtila, *Horizontal*, 2011

Foto: My Matson/Moderna Museet. © Eija-Liisa Ahtila/Bildupphovsrätt 2024.

Niki de Saint Phalle (1930–2002)

Tableau tir, 1961

Moderna Museets samling

Niki de Saint Phalle riktade ett laddat gevär mot sina egna målningar och tryckte av i en kraftfull och aggressiv gest. Hon sköt mot färgbehållare som täckts av gips vilket resulterade i att färgen blödde ut ur skothålen. Det var i början av 1960-talet som Saint Phalle gjorde sina första performanceer.

Hon fick sitt stora internationella genombrott genom sina skjutmålningar, Tirs på franska. Som första och enda kvinna inkluderades hon i konstnärgruppen Nouveau Réalisme.

”Jag sköt för det var roligt och jag mådde jättebra av det.
Jag sköt för jag fascinerades av att se målningen blöda och dö.
Jag sköt för det där ögonblicket av magisk extas.”
— Niki de Saint Phalle

Niki de Saint Phalle är i Sverige mest känd för sina stora, färgglada skulpturer i trädgården utanför Moderna Museet och den spektakulära utställningen *HON – En katedral* på museet 1966.

Under hela sitt konstnärsliv återvände hon till de personliga sår och barndomstrauman som en gång styrde henne mot konstnärssyrket. I sin konst tar hon makten och hämnas. Skotten riktades – bildligt talat – mot konstvärlden, kyrkan, hennes pappa som utsatt henne för övergrepp och det mansdominerade samhället.

Saint Phalles skjutmålning visas i samma rum som Cattelans *Kaputt*, hur påverkar placeringen av konstverket hur vi ser på det?

Niki de Saint Phalle, Tableau tir, 1961

Foto: Tobias Fischer/Moderna Museet.

© Niki Charitable Art Foundation/Bildupphovsrätt 2024.

Breath, 2023

I Cattelans skulptur *Breath* ser vi en man och en hund liggande på golvet. De ligger vända mot varandra i en tyst gemenskap. Om de kunde andas skulle deras utandning blandas och förena dem.

Skulpturen är gjord av finaste Carraramarmor – ett material förknippat med prestigefulla motiv och antik skulptur. När vi tittar närmare ser vi att skulpturen troligen är ett självporträtt av Cattelan. Hans ansikte, kläder och nakna fötter är minutiöst återskapade, liksom hundens tassar och päls. Att skulpturen saknar sockel och är placerad direkt på golvet bidrar till känslan av att duon delar samma rum som betraktarna, utan hierarkier.

Hunden brukar kallas människans bästa vän och får ofta symbolisera trofasthet. Hunden kan i vissa mytologier fungera som vägledare mellan det levande och det döda.

Under taket bevittnar mängder av duvor vad som händer i rummet. Kanske observerar de hur besökarna förhåller sig till skulpturen på golvet?

Varför tror du konstnären har porträtterat sig så här?

Skulle skulpturens betydelse ändras om den var gjord i ett annat material än marmor? På vilket sätt?

Uppgift:

Skriv en berättelse, kanske en kort novell, om mannen och hunden. Vilka är de?

Maurizio Cattelan, *Breath*, 2023

Foto: My Matson/Moderna Museet. © Maurizio Cattelan 2024.

Cecilia Edefalk (f. 1954)

Elevator, 1998

Moderna Museets samling

På väggarna i utställningen sista rum visas Cecilia Edefalks *Elevator*, en svit av målningar, tillsammans med Cattelans skulptur *Breath* och en stor mängd duvor.

I målningarna sträcker en kvinna ut sina armar i en gest som kan tolkas både som givande och mottagande. Bilden påminner om den kristna bebådelsescenen – ögonblicket då ängeln Gabriel överlämnar budskapet till jungfru Maria att hon är utvald att föda Guds son. Arbetet med målningssviten *Elevator* har sin upprinnelse i en andlig upplevelse som Edefalk hade på ett museum i Toscana. Där upptäckte hon en träskulptur, i form av en ängel som hon upplevde pekade just på henne.

Edefalk började tidigt att arbeta med upprepningen som konstnärlig metod. Hon målade av samma bild i olika format och med olika uttryck i serier. Samspelet mellan Edefalks målningar skapar påtagliga energifält och den ljusskimrande ytan ger intryck av att kvinnofigurerna svävar ut i rummet.

Målningssviten omgärdar Cattelans vilande skulpturgrupp vilket förstärker den meditativa stämningen i rummet.

Hur förhåller sig konstverken i rummet till varandra?

Cecilia Edefalk, Elevator, 1998

Foto: Prallan Allsten/Moderna Museet. © Cecilia Edefalk 2024.

TRIVSELREGLER FÖR SKOLOR VID MUSEIBESÖK

VÄLKOMNA TILL MODERNA MUSEET!

För att besöket ska bli så bra som möjligt, tänk på följande:

ANSVAR FÖR GRUPPEN

Läraren ansvarar för klassen under besöket i museet. Vi rekommenderar att elevgrupper t o m högstadiet går tillsammans med lärare.

LÅSBARA SKÅP

Kläder och väskor kan förvaras i de låsbara skåpen som finns bakom Butiken samt på plan 1.

SKOLMATERIAL

Fråga gärna museivärdarna om vägledning. Det finns skrivplattor att låna. Använd inte väggar eller skulptursocklar som skrivunderlag eftersom det blir märken. Använd endast blyertspennor i utställningssalarna om eleverna behöver teckna eller anteckna.

VAR FÖRSIKTIG I SALARNA

Eftersom det är lätt att stöta till konstverk i salarna ska ryggsäckar, större väskor, paraplyer etc. lämnas i garderoben eller i förvaringsboxarna. För att inte riskera spill på konstverk får man inte dricka eller äta i salarna eller i korridoren utanför. Rör er lugnt i salarna. Visa hänsyn till pågående visningar. Grupper under ledning av Moderna Museets personal har företräde i utställningssalarna. Använd gärna de hopfällbara svarta pallarna som finns i museet och bär dem försiktigt så att konsten omkring inte skadas. Kom ihåg att sätta tillbaka pallarna på ställningen.

VARFÖR FÅR MAN INTE RÖRA KONSTEN?

Det är inte tillåtet att röra vid konstverken. Att försiktigt ta på något verk innebär stora skador genom att saltet och fett på fingrarna alltid orsakar märken på alla material. Museets uppdrag är att bevara konstverken för kommande generationer av museibesökare.

VAR KAN VI ÄTA MATSÄCK?

På plan 1 vid sjösidans entré finns ett matsäcksrum.

FOTOGRAFERING

Det är tillåtet att fotografera i utställning utan blix och stativ, och så att det ej stör andra besökare.

MUSEIVÄRDAR

Under ert besök på Moderna Museet kommer ni att träffa museivärdar i informationsdisken eller i utställningarna. Vänd er gärna till dem om ni har frågor om konstverk, utställningar, program eller vill lämna tips och synpunkter.

Utställningen visas på Moderna Museet i Stockholm
25.2.2024 – 12.1.2025.

Curator: Gitte Ørskou, överintendent Moderna Museet.

Texterna är sammanställda utifrån utställningens rumstexter,
verkstexter och citat bl.a. från Maurizio Cattelan: *All* av
Nancy Spector, utställningskatalog Guggenheimmuseet.

Mejla gärna synpunkter, idéer eller frågor till Helena Åberg,
intendent Förmedling, Moderna Museet, Stockholm.

BOKA VISNING!

Boka en temavisning eller en visning med workshop av utställningen.

KONTAKT BOKNINGEN

08-5202 3501

telefontid:

tis–fre 10–12

eller maila:

bokavisning@modernamuseet.se

NYHETSBREV

Vill du veta vad som händer på museet? Anmäl dig till vårt nyhetsbrev här:

<https://www.modernamuseet.se/stockholm/sv/om-museet/kontakt/nyhetsbrev/>

Maurizio Cattelan, *Kaputt*, 2013

Foto: My Matson/Moderna Museet. © Maurizio Cattelan 2024.